

Leer jij of leer ik?

Leerlingen vaardiger maken in het spellen van frequent gebruikte woorden

Erna Janssens

De leerlingen in 1B en BVL een nieuwe kans geven, dat is het devies van vernieuwend onderwijs. Hieraan werken vele leraren in Vlaanderen reeds enkele jaren vanuit twee invalshoeken. Zij zorgen er enerzijds voor dat de leerlingen zich een gans schooljaar goed opgevangen voelen. Anderzijds zijn er de laatste jaren heel wat pogingen ondernomen om de hiaten voor taal en rekenen weg te werken. In dit artikel wil ik even stilstaan bij de initiatieven die in het vrij onderwijs genomen worden om de leerlingen beter te leren spellen.

e cijfers liegen er niet om. Een vierde van de leerlingen uit 1B heeft ernstige problemen met lezen en schrijven. Andere onderzoeken tonen aan dat de leraren absoluut niet weigerachtig staan tegenover remediërend onderwijs. Maar dit alles is minder eenvoudig dan het wel lijkt.

Wat zijn de problemen?

Leraren willen wel investeren in individualisering en differentiëring, alleen is er niet zoveel geschikt materiaal op de markt. Bovendien ontbreekt heel dikwijls de tijd om zelf aangepaste oefeningen te ontwikkelen. Immers, de spellingproblemen waarmee de leerlingen worstelen, zijn zo gevarieerd. Hoe moet ik het als leraar voor de klas organiseren om iedereen, de knappe en de lastige, de zwakke en de trage leerlingen aan hun trekken te laten komen tijdens die uurtjes remediëring?

Tenslotte komen we bij wat initieel erg belangrijk is: een goed diagnose-instrument. Bestaat er een beknopte toets die mij als leraar informatie geeft over de spellingproblemen van elke leerling en die mij meteen ook de klassituatie laat aflezen?

De werkgroep *remediëring spellen* van het NVKSO wilde in ieder geval een poging wagen om al deze verschillende aspecten te combineren in een haalbaar systeem. Het resultaat van drie jaar intensief werken, schrappen en herwerken is een methode voor spellingremediëring die uitgeschreven werd in twee brochures (zie boven). Voor wie zou twifelen aan de haalbaarheid: de werkwijze is uitgetest in verschillende scholen.

Enkele uitgangspunten

1. Basis voor de remediëring is een diagnostische toets, een woorddictee van 50 woorden (20 in BVL). Het dictee test een

reeks fouten die onderverdeeld zijn in categorieën. Uit de foutenanalyse blijkt wie voor welk soort fouten dient geremedieerd te worden.

2. Een ander vertrekpunt is de basiswoordenlijst. Uit onderzoeksgegevens blijkt steeds dat het feilloos kunnen schrijven van de 3000 à 5000 meest frequente woorden een veilige norm is voor efficiënt spellingonderwijs. De basiswoordenschat is afgeleid van woordfrequentielijsten van de Nederlandse taal. Het is een lijst van om en bij de 600 woorden in 1B, aangevuld in BVL met ongeveer hetzelfde aantal.

3. Het correct schrijven van de werkwoordvormen is niet in deze strategie opgenomen. Deze leerstof kan klassikaal aangepakt worden omdat veel leerlingen hiermee problemen blijven hebben.

4. Er wordt geen beroep gedaan op de klassieke spellingregels. De redenering is dat de BSO-leerling via andere wegen tot correct spellen kan komen.

5. Bij het inoefenen van een correcte schrijfwijze wordt rekening gehouden met de diverse functies die meehelpen het juiste schrijfgedrag te produceren. Het correct onderscheiden van de klanken in een woord is een eerste voorwaarde. Vandaar dat de auditieve functie regelmatig zal worden geoefend. De visuele en schrijfmotorische functie mogen ook hun plaats krijgen. Voor de logische functie wordt een beroep gedaan op het werken met analogie.

Hoe gaat dit alles in zijn werk?

De leraar neemt het dictee af en vult een foutenanalyseblad in (zie bijlage). Dit blad geeft een zicht op de spellingproblemen van de individuele leerling en meteen wordt ook het klasbeeld duidelijk.

Welke categorieën komen aan bod in 1B?

We vinden op het scoringsformulier *hoorwoorden*. Deze woorden worden geschreven zoals ze worden uitgesproken; elke klank of klankgroep wordt gesymboliseerd door een vast letterteken of een vaste lettertekencombinatie. De *ziewoorden* zijn de woorden waarvoor geen spellingregels bestaan, waarvan het woordbeeld enkel door inprenting wordt opgebouwd. *Denkwoorden* daarentegen zijn woorden waarvan de schrijfwijze door spellingregels wordt bepaald. Er is ook de categorie *overige fouten*: hier noteert de leraar woorden waarbij de leerling lettertekens weglaat, vervangt, verplaatst of onherkenbaar opschrijft.

Eenmaal het scoringsformulier ingevuld kan de leraar een klassikaal en een individueel foutenbeeld afleiden. De interpretatie ervan ligt aan de basis van een remediëringstrategie.

Organisatiemodellen

Er zijn verschillende organisatiemodellen. De leraar kiest wat het meest geschikt is of wat haalbaar is.

Een eerste differentiëringsmodel vertrekt vanuit een woordpakket met woorden uit eenzelfde spellingcategorie. De leraar kiest de woorden uit een taalschatwoordenlijst: woordpakketten met 1, 2 of 3 spellingmoeilijkheden. Het woordpakket wordt klassikaal aangeboden. De leraar controleert of alle leerlingen de woordbetekenis kennen. Daarna volgt de inoefenfase en de controle. Enkele dagen na het aanbieden toetst de leraar of de leerlingen de woorden voldoende beheersen. Woorden die de leerlingen in dit dictee fout schrijven, worden aangevuld onder het woordpakket in de rubriek *mijn moeilijke woorden*. De resultaten van de controletoeets bepalen het werk tijdens het differentiatiemoment. Wie fouten maakte, oefent met een remediëringspakket, de

anderen werken met een verdiepingspakket.

Het tweede model is gebaseerd op de strategie van Geerligs. Er wordt gewerkt met een basisprogramma voor alle leerlingen, een hulpprogramma voor de zwakken en een aanvullingsprogramma voor de leerlingen die meer aankunnen. Ook hier wordt gewerkt met woordpakketten.

Het eerste oefenmoment bestaat uit het aanbieden van het woordpakket, het inoefenen ervan en het toetsen van de vorderingen. In het tweede oefenmoment worden de vorderingen geëvalueerd, en is er remediëring voor de zwakke spellers, en uitbreiding en verdieping voor de sterke spellers voorzien. Deze laatste groep kan ook ingeschakeld worden bij het remediëren van de zwakke spellers.

Een belangrijk hulpmiddel bij het inoefenen is een blad met oefenvormen. De leraar duidt hierop aan op welke wijze de leerling de moeilijke woorden best inoefent, b.v. woord goed aankijken, bedekken, opschrijven, controleren; in lettergrepen verdelen, streepjes zetten; het woord letter voor letter afbreken; samenstellingen maken met het woord.

Een derde strategie vertrekt niet vanuit de foutenanalyse. Via de foutenanalyse krijgt de leraar een beeld van de klas en van de individuele leerling. Dan traint de leraar de leerlingen op het correct schrijven van de woorden uit de 1B-basiswoordenschat. Nadien volgt een tweede afname van hetzelfde dictee. Zo kunnen de effectieve vorderingen gemeten worden. Leerlingen die nu nog fouten maken, krijgen gericht extra oefenmateriaal.

Hoe wordt er dan gewerkt voor het verwerven van de basiswoordenlijst? De leerlingen hebben deze lijst in *Schrijfwijzer*, dat is een alfabetische lijst van de basiswoorden. Daarnaast hebben alle leerlingen de te leren woorden op woordkaartjes. Bovendien heeft elke leerling een schriftje ingedeeld in drie kolommen (met pictogram) voor de

hoofdcategorieën horen, zien en denken. Per lesmoment wordt ongeveer een kwartier gewerkt om 10 tot 20 woorden te bespreken:

- Stap 1: de woorden verklaren;
- Stap 2: ze in lettergrepen (woordstukjes) verdelen;
- Stap 3: woordstuk per woordstuk bespreken;
- Stap 4: de juiste schrijfwijze toelichten;
- Stap 5: diagnosedictee;
- Stap 6: wat correct geschreven was, wordt verondersteld gekend te zijn;
- Stap 7: de leerling noteert de juiste schrijfwijze van de foutief geschreven woorden in het schriftje bij de juiste categorie.

De volgende stappen laten de leerlingen toe hun woorden te oefenen, ook op verschillende manieren zoals bij de vorige methode. Deze stappen worden telkens herhaald zodat de woordenlijst alfabetisch wordt afgewerkt.

Het blijkt uit de klaspraktijk dat 50 minuten oefenen niet rendeert, het is aan te bevelen eerder 20 minuten te werken aan spelling en daarna tot iets anders over te gaan.

Wat met het programma voor BVL?

Voor BVL blijven de principes dezelfde, alleen worden het diagnosedictee en de foutenanalyse anders. Dit brengt met zich dat ook de klaspraktijk andere accenten krijgt. Een systeem met kaartjes is in BVL niet meer aangewezen: de leerlingen zijn een jaar ouder en maken ook niet meer dezelfde basisfouten. In het algemeen is de remediëring van BVL anders te oriënteren: we treffen slechts een tiental foutencategorieën aan. Enkele daarvan zijn zo beperkt in aanwending dat ze niet meer dan wat oefening vergen en een zekere oplettendheid bij

het schrijven. De overige spellingcategorieën moeten wel degelijk worden getraind.

Een concrete weg

Het werken met woordpakketten blijft zijn waarde bewijzen. Toch hoeft dit alles niet monotoon te zijn: kopieeroefening, visueel dictee, auditief dictee, partnerdictee,... zijn mogelijke werkvormen. En er zijn ook veel creatieve oefenvormen denkbaar, b.v. zoekopdrachten, kruiswoordraadsels, droe-dels.

Tenslotte vestigen we uw aandacht op de sleutelstrategie, een methode gebaseerd op het inductief-analogische denken. Er wordt gewerkt met grondwoorden die worden gedrukt en dienen als *sleutels*. Deze sleutels openen de mogelijkheid om - naar voorbeeld van het grondwoord - de woorden van eenzelfde spellingcategorie correct te schrijven.

Het wezenlijke voor remediëring spellen in 1B en BVL is het oefenmateriaal. Dit kon onmogelijk samen met de methode worden aangeboden. Overal te velde echter ontstaan interscolaire werkverbanden van collega's die met deze materie bezig zijn en die al het ontwikkelde materiaal uitwisselen. Wie met zijn leerlingen hierrond werkt, kan op een minimum van tijd beschikken over een batterij aan oefenmateriaal.

Slotopmerkingen

Het taalonderwijs in het Nederlands omvat veel meer dan alleen maar spelling, laat staan spellingremediëring. Tenslotte is het maar een onderdeel van de schrijfvaardigheid, waar creatief en gericht schrijven hun plaats krijgen.

Een aantal leerlingen maakt nog zoveel basisfouten dat de remediëring niet altijd

effectief is. Het blijft zo dat de leraar beperkt is in zijn mogelijkheden om fundamentele hiaten of leerstoornissen bij leerlingen te remediëren. Hiervoor bestaan gespecialiseerde diensten.

Deze laatste opmerkingen zijn geenszins bedoeld als demotiverende factor, integendeel, ze zijn de realistische schouderklop voor elke leraar Nederlands die taalarme jonge mensen wil leren spellen. Dit alles zeker om de boeman van het analfabetisme ver te houden en jonge mensen te stimuleren om hun taal (zelfs het geschreven aspect ervan) de moeite waard te vinden.

*Erna Janssens
Rijmenamsebaan 47
3190 Boortmeerbeek*

School: FOUTENANALYSEBLAD

[illegible]

* s.w. = samengesteld woord